

ATNAUJINTO KOMPETENCIJŲ PRIPAŽINIMO IR KONSULTAVIMO PROCESO POVEIKIS SPECIALISTAMS IR JŲ KANDIDATAMS

Europos projekto TRANSVAL-EU Lietuvos bandomojo tyrimo rezultatai

Briuselis - Viena, 2023 m. gegužė

Maurice de Greef

Julia Fellingner

Mariya Dzhengozova

Autoriai:

Maurice de Greef (Vrije Universiteit Brussel)

Julia Fellingner (3S)

Mariya Dzhengozova (3S)

Šis projektas finansuojamas Erasmus+ programos lėšomis pagal dotacijos sutartį Nr. 626147-EPP-1-2020-2-AT-EPPKA3-PI-POLICY. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį. Agentūra ir Europos Komisija nėra atsakinga už jokią galimą čia pateiktos informacijos panaudojimą.

Ivadas

TRANSVAL-EU yra keliuose šalyse vykdomas politikos eksperimentas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama kompetencijų pripažinimo ir konsultavimo specialistų mokymui, siekiant nustatyti, dokumentuoti, įvertinti ir patvirtinti perkeliamas kompetencijas. Šešių bandomųjų projektų metu buvo praktiškai apmokyti specialistai, siekiant optimizuoti neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo procesą. Dar vienas pilotinis projektas įgyvendintas Portugalijoje. Šioje ataskaitoje aprašomi mokslinio vertinimo rezultatai, daugiausia dėmesio skiriant poveikiui Lietuvos kandidatams siekiantiems pripažinti savo kompetencija ir specialistams, kurie juos instruktavo perkeliamų kompetencijų pripažinimo proceso metu.

Konkretesnė informacija apie mokslinių tyrimų metodiką pateikta Europos mokslinių tyrimų ataskaitoje (daugiau informacijos: www.transvalproject.eu).

Mokslinių tyrimų klausimai iš specialisto perspektyvos (= pagrindinis dėmesys kandidatų mokymams ir kompetencijos profiliavimui), į kuriuos bus atsakyta:

- Ar specialistai buvo remiami (atliekant praktinius tyrimus) tinkamais į praktiką orientuotais ir novatoriškais (atsižvelgiant į jų dabartinę praktiką) mokymais ir priemonėmis, daugiausia dėmesio skiriant perkeliamų įgūdžių patvirtinimui?
- Ar buvo patobulinta standartizuotų mokymo programų konsultavimo specialistų kompetencija?
- Ar kompetencijų pripažinimo specialistai buvo labiau įtraukti į procesus, susijusius su kandidatų pripažinimo ir (arba) konsultavimo mokymosi aplinka?

Mokslinių tyrimų klausimai iš kandidato siekiančio pripažinti kompetencijas perspektyvos (= pagrindinis dėmesys naujoviškam, integruotam patvirtinimui ir gairėms), į kuriuos bus atsakyta:

- Ar perkeliama įgūdžiai buvo sistemingai įtraukti į kompetencijų pripažinimo procesus ir procedūras?
- Ar besimokantys suaugusieji suvokia, kad dėl geresnių galimybių mokytis, mokytis, laisvalaikiu, dirbti, savanoriauti ir t. t. jiems teikiama didesnė parama ir rekomendacijos, kad būtų galima patvirtinti įgytus perkeliamuosius įgūdžius?
- Ar buvo pasiūlytos novatoriškos suaugusiems skirtos priemonės (atsižvelgiant į jų dabartinę praktiką), kad būtų galima patvirtinti perkeliamus įgūdžius, reikalingus kvalifikacijos kėlimui, perkvalifikavimui, darbo paieškai ar savarankiškam įgalinimui ir tobulėjimui?

Dalyvavę specialistai

Iš viso tyrime dalyvavo 181 specialistas. Siekiant atlikti analizę, į dabartinę imtį buvo įtraukti tik tie specialistai, kurie prisijungė prieš patikrinimą ir po jo, iš viso 78 asmenys (Austrijoje ir Italijoje dauguma specialistų dalyvavo dėl to, kad šiose šalyse buvo atlikti du bandomieji tyrimai). Tokia imtis yra per maža, kad būtų galima apibūdinti imtis pagal atskirą šalį. Todėl buvo išanalizuota imtis Europos mastu. Kaip parodyta 1 lentelėje, dauguma asmenų apibūdina savo profesiją kaip profesinio orientavimo patarėjas, pedagogas / mokytojas / instruktorius / treneris arba atlieka kelias funkcijas. Be to, dauguma jų dirba švietimo centre, mokykloje, orientavimo organizacijoje ar profesinio mokymo paslaugų teikėjo centre. Galiausiai, atrodo, kad dauguma turi daugiau nei 5 metų patirtį savo dabartinėje profesijoje (65,4 proc.).

1 lentelė: Specialistų darbinės aplinkos charakteristikos (N = 78)

Darbinės aplinkos charakteristika	Kategorija	Specialistų skaičius (%)
<i>Šalis</i>	Austrija	24,4
	Belgija	7,7
	Italija	32,1
	Lietuva	23,1
	Lenkija	12,8
<i>Profesinė veikla</i>	Profesinio orientavimo konsultantas	27,6
	Neformaliojo mokymosi ir savišvietos konsultantas	2,6
	Pedagogas – mokytojas – treneris – instruktorius	18,4
	Egzaminuotojas – vertintojas	0
	Kelios profesijos	18,4
	Kita	32,9
<i>Organizacijos tipas</i>	Švietimo centras arba mokykla (išskyrus profesinio mokymo mokyklas)	25,6
	Profesinės veiklos orientavimo organizacija	20,5
	Nacionalinė su EQF susijusi tarnyba	1,3
	Nacionalinė tarnyba, atsakinga už anksčiau įgytų kompetencijų patvirtinimą	2,6
	Darbdavys - ne pelno siekianti organizacija	3,8
	Privataus sektoriaus įmonė	9,0
	Profesinio rengimo ir mokymo (PŠM) paslaugų teikėjas (įskaitant PŠM mokyklas)	17,9
	Kita	17,9
<i>Darbo patirtis metais</i>	Mažiau nei 1 metus	12,8
	1-2 metų	5,1
	3-5 metai	15,4
	5–10 metų	23,1
	Virš 10 metų	42,3

Trūkstamos vertės neįtraukiamos į procentinius skaičiavimus

Pavyzdys: Kandidatai iš Lietuvos

Prieš kompetencijų vertinimo procesą ir po jo buvo atliktas išankstinis ir vėlesnis patikrinimas 51 kandidatui. Pagal 2 lentelę buvo įtraukta šiek tiek daugiau moterų nei vyrų (maždaug 51 %, palyginti su 49 %). Be to, dauguma jų (98 %) gimė šalyje, kurioje jie gyvena. Be to, maždaug 61 % dalyvaujančių kandidatų buvo 25 metų ar jaunesni. Taip pat, kalbant apie švietimą, tyrimas apėmė ir aukštos kvalifikacijos, ir žemos kvalifikacijos suaugusiuosius (žr. 2 lentelę). Galiausiai, dauguma dalyvaujančių kandidatų turi apmokamą darbą (36 %) arba ieško darbo (24 %).

2 lentelė: Lietuvos kandidatų sociodemografinės charakteristikos (N = 51)

Sociodemografinės charakteristikos	Kategorija	Kandidatų skaičius (%)
<i>Lytis</i>	Vyras	49,0
	Moteris	51,0
<i>Pilietybė</i>	Autochtoninė	98,0
	Užsienio šalies	2,0
<i>Amžius</i>	0–25 metai	60,8
	26–45 metai	35,3
	46–65 metai	3,9
<i>Aukščiausias įgytas išsilavinimas</i>	Pradinė mokykla	7,8
	Vidurinė mokykla	58,8
	Profesinė mokykla	3,9
	Vidurinė mokykla	13,7
	Universitetas	13,7
	Kita	2,0
<i>Kiek metų dirba švietimo srityje</i>	5 metus ar mažiau	8,3
	Nuo 6 iki 10 metų	4,2
	Nuo 11 iki 15 metų	68,8
	Nuo 16 iki 20 metų	16,7
	Virš 21 metų	2,1
<i>Darbo pobūdis</i>	Apmokamas darbuotojas (-a)	36,0
	Dirba savarankiškai	16,0
	Savatoriškas darbas (neapmokamas)	2,0
	Apmokamas ir savatoriškas darbas	2,0
	Bedarbis	20,0
	Ieško darbo	24,0

Trūkstamos vertės neįtraukiamos į procentinius skaičiavimus

Bandomojo tyrimo aprašymas

Lietuvoje bandomieji tyrimai buvo organizuojami bendradarbiaujant su trimis skirtingais profesinio mokymo paslaugų teikėjais. Kaune 2 dienas buvo organizuojami tiesioginiai vietiniai mokymai, po kurių vyko konsultacijos dėl pilotinės programos proceso, o po to taip pat buvo surengtas dar vienas tiesioginis grįžtamojo ryšio susitikimas su specialistais. 31 specialistas taip pat gavo akredituotus pažymėjimus. Kandidatai buvo atrinkti iš trijų profesinio mokymo paslaugų teikėjų. Jie buvo pakviesti dalyvauti ir visi dalyvavo savanoriškai. Kiekvienas specialistas pasirinko vertinimo metodus, daugiausiai naudodamas interviu ir stebėjimo metodus. Galiausiai visi 58 kandidatai gavo pažymėjimus apie savo kompetenciją.

Poveikis specialistų perkeliamų kompetencijų lygio patvirtinimui

Tokia imtis yra per maža, kad būtų galima apibūdinti imtis pagal atskirą šalį. Todėl buvo išanalizuota imtis Europos mastu.

Remiantis prieš patikrinimą ir po jo atlikta analize, paaiškėjo, kad daugumos specialistų kompetencijos lygis padidėjo, nes buvo teikiamos rekomendacijos, kaip patvirtinti įvairias sritis apimančias kompetencijas. Pagal 3 lentelę visos skalės atrodo patikimos, o kiekvieno kintamojo padidėjimas yra reikšmingas (remiantis T patikrinimu).

Pirma, maždaug 76 % specialistų padidino bendrąją kompetenciją, susijusią su perkeliamų kompetencijų patvirtinimu. Tai reiškia, kad jie jaučiasi pajėgesni, pvz., sukurti kompetencijų pripažinimo ir konsultavimo procesą, procedūrą, naudoti metodą ar priemonę darbui su perkeliamaisiais gebėjimais, mokyti kitus, kaip dirbti su perkeliamaisiais gebėjimais, ir juos apibrėžti.

Antra, dauguma specialistų mano, kad yra labiau pajėgūs teikti rekomendacijas kompetencijų pripažinimo procese (žr. 3 lentelę). Kalbant apie gaires, susijusias su tipiniu kompetencijų pripažinimo procesu, maždaug 68 % specialistų patyrė tokį kompetencijos lygio padidėjimą. Be to, maždaug 76 % specialistų dažniau teikė rekomendacijas, susijusias su perkeliamų kompetencijų patvirtinimu. Tai reiškia, kad šie specialistai turi patirties, kad galėtų veiksmingiau bendrauti, pvz., su kandidatais ir kitais procese dalyvaujančiais specialistais, nustatyti ir pritaikyti bendravimo su kandidatais būdus, kurti santykius su kandidatu ir vykdyti veiklą, reikalingą kandidato kompetencijų nustatymo ir dokumentavimo kokybei užtikrinti.

Trečia, daugumos specialistų kompetencijos lygis, susijęs su vertinimu, padidėjo (žr. 3 lentelę). Remiantis analize, maždaug 72 % specialistų padidėjo kompetencijos lygis, palyginti su tipiniu kompetencijų pripažinimo procesu, ir maždaug 74 % specialistų padidėjo kompetencijos lygis, susijęs su perkeliamomis kompetencijomis. Konkrečiau, šie specialistai yra labiau pajėgūs, pvz., analizuoti kandidato pateiktus įrodymus ir pareiškimus, vykdyti veiklą, reikalingą užtikrinti kandidato kompetencijų vertinimo kokybę, veikti pagal taisykles ir reglamentus bei apibūdinti bendradarbiavimo su kitais procese dalyvaujančiais specialistais principus.

3 lentelė: Patvirtintas specialistų kompetencijos padidėjimas (N = 78)

Kintamasis	Patirties padidėjimas tarp specialistų	Kronbacho skalės alfa	T patikrinimo reikšmė
------------	--	-----------------------	-----------------------

	(%)		
<i>Perkeliamų kompetencijų lygis</i>	75,6	0,96	$t(77) = -6,48, p < .05$
<i>Konsultavimo kompetencijos lygis</i>			
Atsižvelgiant į tipinį kompetencijų pripažinimo procesą	67,6	0,97	$t(73) = -4,68, p < .05$
Pagal perkeliamų kompetencijų pripažinimą	75,7	0,97	$t(73) = -7,58, p < .05$
<i>Vertinimo kompetencijos lygis</i>			
Atsižvelgiant į tipinį kompetencijų pripažinimo procesą	71,6	0,98	$t(73) = -5,08, p < .05$
Pagal perkeliamų kompetencijų pripažinimą	74,3	0,98	$t(73) = -6,87, p < .05$

Bandymų poveikis Lietuvos kandidatų patirties kompetencijos didėjimui

Ištyrus 51 dalyvaujantį kandidatą prieš ir po patikrinimo, buvo išanalizuota, kaip, be socialinės įtraukties lygio ir padėties darbo rinkoje, padidėjo keletą kompetencijų pagal perkeliamų kompetencijų sistemą (TRANSVERSAL Competence Framework, angl. TCF) apimtis.

Pirma, pagal 4 lentelę atrodo, kad dauguma naudojamų skalių yra labai patikimos pagal aukščiausius Kronbacho alfa skalės balus (remiantis visos Europos imtimi). Be to, remiantis porinių imčių T patikrinimu, paaiškėja, kad padidėjimas buvo reikšmingas beveik visiems kintamiesiems (remiantis bendra Europos imtimi).

Antra, atsižvelgiant į patirtą padidėjimą, paaiškėjo, kad didelė dalyvavusių kandidatų dalis padidino kompetencijas. Pokytis svyruoja nuo maždaug 30 % iki 50 % (išskyrus bendravimą naudojant skaitmenines technologijas). Pavyzdžiui, kandidatai parodė, kad jie išmoko geriau spręsti problemas arba skatinti bendradarbiavimą, arba komunikuoti žodžiu ar raštu. Be to, 33-43 % kandidatų padidėjo socialinės įtraukties lygis (žr. 4 lentelę). Konkrečiau tariant, šie kandidatai susitiko su daugiau žmonių ir prisijungė prie naujos veiklos, pvz., veiklos gamtoje ar sporto. Galiausiai pirmieji kandidatai patvirtinimo proceso metu užsitikrino geresnę padėtį darbo rinkoje. Kai kurie iš jų rado apmokamą darbą ar geriau funkcionuoja esamame darbe, rado savanorišką darbą ar pradėjo ieškoti darbo.

Trečia, paaiškėjo, kad dauguma kandidatų turėjo patirties, kaip geriau dalyvauti kompetencijų pripažinimo procese, susijusiame su perkeliamų įgūdžių patvirtinimu. Remiantis 4 lentele, maždaug 96 % kandidatų proceso metu žinojo, kokie yra perkeliami įgūdžiai, ir žinojo apie savo turimus perkeliamus įgūdžius. Be to, jie atliko savo įgūdžių patikrinimą ir įvertinimą bei gavo pažymėjimus. Galiausiai, jie pajuto, kad galėtų aptarti, kokius įgūdžius pagilino su savo instruktoriumi, ir užfiksavo savo mokymo patirtis raštu.

4 lentelė: Patvirtintas Lietuvos kandidatų kompetencijos padidėjimas (N = 51)

Kompetencija	Naudotas arba naujai nustatytas kintamasis	Patirties padidėjimas tarp kandidatų (%)	Kronbacho skalės alfa
Žodinės komunikacijos naudojimas	Nacionalinės kalbos žinios (SIT)	47,1	0,95
Rašytinės komunikacijos naudojimas	Nacionalinės kalbos žinios (SIT)	47,1	0,95
Bendravimas naudojant skaitmenines technologijas	Skaitmeninės kalbos žinios (SIT)	13,7	0,96
Problemų sprendimas ir reagavimas į nenumatytas situacijas	Atkaklumas (SIT)	41,2	0,87
Bendradarbiavimas ir bendradarbiavimo skatinimas	Atkaklumas (SIT)	41,2	0,87
Veiklų valdymas ir organizavimas	Naujai nustatytas	29,4	0,87
Rūpinimasis savo profesine karjera	Naujai nustatytas	33,3	0,56
Savo kompetencijų ir profilio plėtotė	Naujai nustatytas	33,3	0,56
Socialinė įtrauktis	Susitikimai, pastangos dalyvauti, aktyvi veikla gamtoje ir sporte (SIT)	43,1–33,3	0,82–0,70
Apmokamas darbuotojas (-a)	Netaikoma	5,9	Netaikoma
Savanoriškas darbas	Netaikoma	17,6	Netaikoma
Pameistrystė	Netaikoma	13,7	Netaikoma
Ieško darbo	Netaikoma	20,0	Netaikoma
Prižiūrimas darbas	Netaikoma	14,0	Netaikoma
Perkeliami įgūdžiai (įskaitant instruktavimą ir patvirtinimą)	Naujai nustatytas	96,1	0,81

Poveikio vertinimas

Projektu TRANSVAL-EU siekiama prisidėti prie konstruktyvesnio ir patikimesnio kompetencijų pripažinimo ir konsultavimo proceso. Šiuo tikslu šešiose Europos šalyse (Austrijoje, Belgijoje, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Portugalijoje) buvo surengti aštuoni bandomieji patikrinimai, siekiant optimizuoti perkeliamų įgūdžių patvirtinimo procesą.

Remiantis Lietuvos kandidatų rezultatais, 30-50 % kandidatų nurodė, kad kai kurios iš jų perkeliamų kompetencijų padidėjo. Be to, 33-43 % kandidatų padidėjo socialinės įtraukties lygis. Remiantis Europos tyrimu Lupi et al. (2011), maždaug 30-45 % panašios tikslinės grupės dalyvių patyrė kai kurių panašių kompetencijų ir socialinės įtraukties padidėjimą. Šis tyrimas parodė, kad mokymosi intervencijos, susijusios su formaliu, neformaliu ir savišvietos suaugusiųjų mokymusi, turi įtakos didelei šių besimokančiųjų daliai. TRANSVAL-EU praktinių tyrimų rezultatai yra palyginami ir atrodo daug žadantys, ypač lyginant su anksčiau paskelbtais Taris tyrimo (2007 m.) rezultatais, kurie parodė poveikį 10-20 % dalyvių.

Be to, dauguma dalyvaujančių Lietuvos kandidatų (96 %) patvirtino, kad jie dalyvavo konstruktyviame perkeliamų įgūdžių pripažinimo ir konsultavimo procese ir, be kita ko, geriau suvokė savo turimas perkeliamas kompetencijas.

Antra, dauguma dalyvaujančių Europos specialistų (68-76 %) patvirtino, kad pagerėjo jų perkeliamų kompetencijų lygis ir vertinimo atlikimo įgydžiai. Atrodo, kad šis padidėjimas yra reikšmingas.

Literatūra

Lupi, C. De Greef, M., Segers, M. & Verté, D. (2011). "Does adult education make a difference? Maastricht: EDAM.

Taris, T. (2007). Uitdagend werk en regelmogelijkheden voorwaarden goede werkleeromgeving. Peržiūrėta: 2009-08-17. <
http://www.ru.nl/actueel/vm_archief/jaar_2007/onderzoek/bsi/uitdagend_werk_en/>.